

високи су на 45 мет. При дну овога облукa има у подини стена уравњених, готово глатких. Дно облукa од овог с десне стране, високо је 1538 м., а одсеци у залеђу високи су на 60 мет. Са блиским трећим облуком, који је исти као овај, у вези је преседлином на крсној коси с десне стране облукa. Дно му је обрасло травом и под ситним буковим шибљем; у одсецима у залеђу има преседли и врхова, а и с обе стране облукa по једна преседлина, која спаја овај облук са оба суседна. Четврти је облук са боље израженом конфигурацијом једног глацијалног цирка. Његова долина иде у правцу главне долине Пољске Реке. Пети је облук сличан претходнима. Експониран је С.И-у. Уоквирен је одсецима. На десном крилу је остенак *Соколов Камен*, каквих, само нешто мањих, има на истој косањници око 7. Дно је овог облукa доста стрмна нагиба, висине 1522. У нижем делу дна (1511) у подини има уравњених глатких стена, а с обе стране су стеновити одсеци, прави и као тестером престругани. Одсеци у залеђу су на 80 м. високи. По стрмоме дну облукa у земљи хумусној (црнкастој) има ћошкaстих и уравњених стеновитих комада, какви се налазе у моренским бедемима глацијалних циркова; по величини одговарају материјалу точила. То црнкасто земљиште са таквим стеновитим материјалом обрасло је травом (здравцем). По дну овога облукa има изолованих стеновитих остенака, чије су стране у правцу пружања долине као зид праве.

Такво је залеђе са облукима и осталих долина, које се налазе у ескарпманима Суве Планине на Ј.И. од предходних. А и долине су испод облукa истих особина као и претходне. Само се једна над *Белшиом* завршује у нижем делу ближе шуми неприступним одсеком. У њему има особитих плитких, а ширих олука.

У одсецима Соколова Камена *нема* по *улегнућима* *снежаника*, који би се дуже одржали, као што је случај под Големим Каменом и Тремом, од којих заостаје и висином. У мају 1912 год. у одсецима Соколова Камена није се могао видети ниједан снежаник, а под Тремом и Големим Каменом било их је на 20.

Испод одсека Суве Планине пружају се долине, дубоке и пространих страна, обрасле гором као и косе („трапови“) између њих. Испод шумске зоне у правцу тих долина с обе стране њихове, где почиње култура, јавља се шљунковити кречњачки материјал, који би могао одговарати флувиоглацијалном. Поменут је у През'ду, а има га и под Соколовим Каменом, где испод извора Корубе, чини саставни део заравни *Пољане*. У долини те реке запажа се до изнад првих кућа села Г. Студене.

Р. Т. Николић.

Ш А В Н И К

ВАРОШИЦА У ДРОБЊАКУ.

Поред неколико вароши и варошица у Црној Гори старијега постанка, као што су: Бар, Улцињ, Цетиње, Ријека (Обод), Жабљак и Подгорица, има их неколико сасвим нових. Међу овим новим варошицама, а то су: Данилов Град, Андријевица, Жабљак дробњачки, Шавник, Горанско, Велимје, Грахово

и друге, Шавник је једна од најстаријих. Он је основан 1861 године. Интересант је по томе: 1. што је варошица сама по себи постала; 2. што су је основали не мештани него странци, чија су знања сељацима најпотребнија и 3. што је један од оснивалаца још жив.

Шесетих година прошлога века један је део Дробњака, источни и јужни, био под Црном Гором, а један још под Турском, западни и северни. Граница између ова два дела није била тачно повучена, и место где је данас варошица Шавник било је у тој неутралној зони. Место је било пусто, ненасељено и нико се за њ није отимао. Једни су рачунали да то земљиште припада манастиру биовском, који је био у црногорској граници, а Добросељани и Петњичани сматрали су да то припада њиховим удутима. Дакле, као што се види, нити се знала држава, нити село, нити приватна личност, којој припада место, где се варошица подигла.

Шавник је на 867 м. надморске висине а на ставама реке Шавника и Буковице. Место се састоји из три терасе: равнице код школе, Горње пијаце и Доње пијаце. Висинска је разлика у терасама између Доње и Горње пијаце 9 метара, а између Горње пијаце и равнице код школе 13 метара. Терасе су мале површине и њих је створио Шавник а не Буковица. Преко Буковице, а према варошици, налазе се две терасе: Беришина Лука и Испод-луке. Ове је терасе створила река Бијела и оне су много веће од оних првих. Цео је простор до почетка грађења кућа био обрастао врбом (шавицом, од чега је и дошло име Шавник) да се кроза њ није могло проћи. Чак су се по тим врбљацима крили хајдуци и ускоци.

Шавник се налази скоро на средини племена и он је најниже насељено место у Дробњаку. Реке Буковица, Бијела и Петњица са Шавником простругале су дробњачку површ, однеле трошни материјал и створиле речне долине са неком врстом кањона. Ови су кањони дубоки 350 до 400 метара и ма откуда се прилазило Шавнику, мора се спуштати низ велике стране. Због овакога положаја у варошици је клима блажија но у племену. Нити пада снег, нити има ветрова и мећава, нити су хладноће као по племену а међутим су с јесени и с пролећа кише врло бујне и плаховите. Летње су врућине дуготрајне и врло велике. У осојним местима сазру крушке и шљиве а по просојним могла би и лоза да успева и ако је толика висина.

У данима око равнодневица у Шавнику се рађа сунце два пута дневно. То долази због великих и пространих речних долина и високих брда¹ која опкољавају варошицу. У јутру се сунце појави иза Биоковске Кравице, па пређе долину реке Бијеле, и око два сата после подне зађе за Градац. Око 3 и по сата опет се сунце појави на простору између Градца и Војника и пред вече залази за Војник.

Речица Шавник, која је дугачка 1½ км., позната је са своје „мукавице“. Шавник се може назвати млинска река, јер на њему има које млинова које млинских закопина око 14.

Кроза Шавник од најстаријих времена води широк каравански друм. Овај је друм спајао Никшић и Брезницу (Пљевља) а био је део пута Ду-

¹ Са И. је Кравица, са Ј. Туђемир и један део Граца, са З. Војник, са Ј.З. Турија, са С. Бољ, Луђево Брдо и Драосињ.

бровник—Требиње—Никшић и Никшић—Брезница. Пошто је пут прелазео преко бујних планинских река, то су се подигли камени мостови, на Бијелој *Одов Мост* и на Буковици, поред саме варошице *Велики Мост*. Одов Мост је мањи и баш се ове године пресицао за колски пут, а мост на Буковици је много већи и можда је један од најстаријих мостова на Балканском Полуострву. Он је византиска а можда и римска грађевина. Свод му је прави полукруг, ноге су му у греде усечене, начињен је од сиге (бигра) а обложен је венцем тврдога кречњака. Прича се да му се свод није никада кваринио што оправљао.

До грађења првих кућа на реци Шавнику су била два сеоска млина: на глави реке превишки а близу ушћа петњачки. Осниваоци су варошице Шавника Мишур Контин и Лука Ђуровић. Они нису Дробњаци, но је Мишур Пјешивац с Повије од Контин, а Лука од Ђуровића из Брда са Сретње (Ових истих Ђуровића има и у селима: Грлићу и Вишу).

Мишур се са својом породицом иселио од зулума никшићскога око 1859. године, дошао у Дробњак и ту остао код Томића на Превишу да ради. Томиће је (попа Милована и Божа) окумио и код њих се настанио. Почетком 1861 године дође данашњи поп Лука са мајком, сестром Мишуровом, ујаку на виђење. Тада му Мишур као човек старији, искусан и бистар, саветова да остане код њега, да начине мало хана у Шавнику и вели да ће ту добро радити, јер је то средиште племена. Још је ту раскршће путева, главни мостови на рекама, зборна главица за цело племе и као нека назови граница између Турске и Црне Горе. Лука, као млад човек, који је слабо имао што и у Сретњој, пристане на савете ујакове и одмах приступе послу. Прво су у договору са Радом Шујовим Карацићем окрепили и обрнули млин Петњички и у њему отворили механу и дућан. Посао им пође за руком те исте 1861 године, уз међудневицу начине кућу на самом ушћу Шавника у Буковицу. Кућа је била приземљуша и сувомеђа а покривена ржаном сламом и кровином. Имала је једну собу и велико огњиште-предсобље, које је у исто време било и дућан. И то је била прва кућа у Шавнику.

За овима је начинио малу кућицу од сувомеђе и кровинару Ђоко Радловић (врњак) туфегџија из села Прогоновића из Љешанске Нахије. Ђоко је био дошао мало раније у Дробњак и као путник, пушкар ишао из села у село те оружје оправљао. После Ђока начинио је кућицу са вигњем Ристо Ивановић, ковач, из Пљеваља. Тако, дакле, прве три куће, које су подигнуте у Шавнику, биле су: механа са дућаном, туфегџиница (за поправку оружја) и ковачница.

1863. године почео је прву приватну кућу да зида у Шавнику Трипо Томић са Превиша па Пекићи. Највише је кућа подигнута између 70. и 80. година прошлога века, када је Дробњак био најбогатији. Школа је у истом месту подигнута за цело племе 1869. године. Претеча ове школе била је основна приватна школа на Превишу од 1864. године. Ова је превиска основна школа прва у новодобивеној Црној Гори. Њу је отворио и учитеља. довео Божо Томић. Први је учитељ био Јано Костић из Пљеваља, старином Дробњак. Бака је било 84 и плаћало се учитељу по две плете (цванџика) на ђака на пола године. Учитеља је село хранило ревенем.

Фот. Св. Томић.

ШАВНИК, ВАРОШИЦА У ДРОБЊАКУ
Šavnik, ein Marktflecken, im Gebiete Drobniak (Montenegro).

ШАВНИК (Šavnik)

Фот. Св. Томић.

нику,
су бни
се на
батал
ничан

стано
у 5 :
одел
суд,
и кс
путс

ни
изг
у '

В

1
1
1

Како су од Дробњака прво Превишани почели да граде куће у Шавнику, то се он сматрао у почетку као неки заселак превишки и Шавничани су били са Превишанима у чети парохији. Сада већ тако није. Дробњак се намножио, искључиво прираштајем, и поделио у три капетаније и три баталиона: дробњачки, ускочки и језерскошарански, те су због тога и Шавничани издељени по разним четама околних села.

Данас у Шавнику има 32 куће за становање са 46 домаћина и 233 становника. Има 12 дућана, 5 механа и 2 хлебарнице. На реци Шавнику има у 5 зграда 13 витлова и 5 ступа. Осим школе, која има четири разреда у 2 одељења и 2 учитеља, од државних установа има још: капетански суд, обласни суд, пошта, телеграф и телефон и војна бригадна команда. Сада се довршава и колски пут, који везује Шавник са Никшићем, односно са целом мрежом путова у земљи.

Околина је Шавника врло лепа и пријатна. Изобиље воде, високе планине, дубоке речне долине, шуме и горе, све даје варошици неки романтични изглед. Реке су богате пастрмом и липљеном, шуме зечевима и лисицама а у Тресковљу и Драоцињу сусретне се врло често и по који медвед.

Св. Томић.

ВИСОКЕ ПОВРШИ И ГЛАЦИЈАЛНИ ШЉУНЦИ НА БЈЕЛАШНИЦИ.

Године 1899. *Пенк* се пео на Бјелашницу и испитивао на њој глечерске трагове. Под врховима Бјелашницом (2067 м.) и Влахињом (2057 м.) нашао је циркове на чијим је излазима опазио сумњиве бедеме. На основу тих проналазака и на основу терасираних шљункова на Гркарици (1184 м.) извео је закључак да је Бјелашница била зглечерена и да је снежна линија била висока 1800—1900 м.¹ Доцније је Грунд под Бјелашницом нашао подинску морену на висини од 1800 и 1770 м. затим најдоњу крајњу морену на висини од 1680 м., а шљункове који су пореклом из овога цирка у Бабињу Долу (1260 м.). У цирку под Влахињом нашао је остатке од подинске морене на висини од 1745 м. а на 1770 м. један лук од бедема крајњих морена. На основу тога одредио је снежну линију за целу Бјелашницу на 1780 м. Поред тога мисли да шљунци на Гркарици потичу из цирка под Влахињом.²

Године 1912. пео сам се на Бјелашницу, нашао сам нов цирк на њеној источној страни и утврдио да се шљунци, који су опажени на Гркарици, јављају у много већим размерама, и да је њихово распрострањење везано за делове површи од 1200—1300 м., коју ћемо звати *радоболском површи*.

На Бјелашници се јасно разликују *две високе карсне површи*. Виша површ, од 1600 до 2000 м., заузима североисточни део Бјелашнице. Изерена у правцу север—југ, потпуно гола, посута комадима од распанутих кречњака и танким слојем црнице одликује се знатном множином пространих, стрмих и стеновитих вртача, које се на дну претварају у бездани и пећинске ход-

¹ Bericht über das XXV. Vereinsjahr 1898/99 erstattet vom Vereine der Geographen an der Universität Wien. с. 94—95.

² Dr. Alfred Grund, Beiträge zur Morphologie des dinarischen Gebirges, Geographische Abhandlungen, Band IX, Heft 3, с. 130,